

مذهب شیعه

کلیدواژه: [امام صادق علیه‌السلام](#)، [مذهب شیعه](#)، [رهبری](#).

پرسش: چرا [امام جعفر صادق](#) - علیه‌السلام - را پایه‌گذار [مذهب شیعه](#) می‌نامند؟

پاسخ: [شیعه](#) در اصطلاح به [پروان حضرت علی](#) - علیه‌السلام - و خاندانش، و کسانی که معتقد به جانشینی بلافاصل آن حضرت بعد از [پیامبر](#) صلی‌الله‌علیه‌وآله، و نص [ولایت](#) او در [غدیر خم](#) از طرف [پیغمبر](#) - صلی‌الله‌علیه‌وآله - می‌باشند، گفته می‌شود.

فهرست مندرجات

- ۱ - واژه «شیعه» در سخنان ائمه
 - ۱.۱ - روایتی از [حاجب](#)
 - ۱.۲ - روایتی از [ابن عباس](#)
 - ۱.۳ - روایتی از کتاب تأسیس [الشیعه](#)
 - ۱.۴ - روایتی از [ابوحاتم](#)
 - ۱.۵ - روایتی از [انس بن مالک](#)
- ۲ - شکل‌گیری تشیع
- ۳ - علت انتساب مذهب شیعه به [امام صادق](#)
- ۴ - شهرت [امام صادق](#)
- ۵ - دانشگاه [اهلبیت](#)
 - ۵.۱ - روایتی از [ابوالعوجاء](#) درباره [امام صادق](#)
- ۶ - علم‌آموزی از [اهلبیت](#)
- ۷ - احیای دوباره مذهب تشیع
- ۸ - [رهبری امام صادق](#)
- ۹ - [پانویس](#)
- ۱۰ - [منبع](#)

واژه «شیعه» در سخنان ائمه

این واژه در کلمات [حضرت رسول](#) - صلی‌الله‌علیه‌وآله - و [حضرت علی](#) - علیه‌السلام - و دیگر امامان - علیهم‌السلام - به کار رفته است.

← روایتی از [حاجب](#)

[حاجب](#) بن عبدالله انصاری گوید: «نزد [پیغمبر](#) بودم که [علی](#) از دور نمایان شد. [پیغمبر](#) - صلی‌الله‌علیه‌وآله - فرمودند: سوگند به کسی که جانم در دست اوست، این شخص و شیعیانش در [قیامت](#) رستگار خواهند بود.»

← روایتی از [ابن عباس](#)

و نیز از [ابن عباس](#) نقل است که گوید: وقتی آیه «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» نازل شد، [پیامبر](#) - صلی‌الله‌علیه‌وآله - به [علی](#) - علیه‌السلام - فرمود: مصداق این آیه تو و [شیعیان](#) تو می‌باشید که در [قیامت](#) خشنود خواهید بود و خداهم از شما راضی است»

← روایتی از کتاب تأسیس [الشیعه](#)

در کتاب «تأسیس الشیعه» آمده است: «لفظ [شیعه](#) در روزگار [پیامبر](#) - صلی‌الله‌علیه‌وآله - بوده است.

← روایتی از [ابوحاتم](#)

چنان‌که [ابوحاتم](#) در کتاب [الزینة](#) خود می‌نویسد: نخستین نامی که در اسلام به روزگار رسول خدا - صلی‌الله‌علیه‌وآله - آشکار گردید، شیعه بود

و آن لقب چهار تن از صحابه بود: ابوذر غفاری، سلمان فارسی، مقداد بنی‌اسود کندی و عمار بنی‌یاسر، تا اینکه هنگام صفین این اصطلاح در میان هواخواهان علی - علیه‌السلام - منتشر گردید».

← روایتی از انس بن مالک

و در نهایت اینکه **انس بن مالک** گوید: **رسول خدا** - صلی‌الله‌علیه‌وآله - فرمود: «خداوند متعال در روز قیامت بندگان را برمی‌انگیزد که از چهره‌هایشان نوری از راست به چپ عرش پرتوافکنی می‌کند و به‌منزله **پیامبران** هستند؛ ولی پیامبر نیستند و به‌منزله **شهیدان** هستند؛ ولی **شهید** نیستند؛ **ابوبکر** برخاسته گفت: من از آنان هستم، ای پیامبر خدا؟ فرمود: نه سهل بن حنیف برخاسته گفت: من از آنان هستم، ای پیامبر خدا؟ فرمود: نه پس **رسول خدا** - صلی‌الله‌علیه‌وآله - دستش را بر سر علی - علیه‌السلام - گذاشته فرمود: این است و شیعه‌اش» [۱] جعفری، سیدمحمدمدی، دایرةالمعارف تشیع، نشر سعید محبی، چاپ اول، پاییز ۱۳۷۳، فصل اول، ص ۳ - ۵.

شکل‌گیری تشیع

طبق مطالب مطرح شده، واضح و روشن است که **تشیع** و شکل‌گیری آن در زمان خود حضرت رسول اکرم - صلی‌الله‌علیه‌وآله - بوده و آن حضرت این واژه را درباره پیروان علی - علیه‌السلام - به کار برده‌اند؛ اما چرا این مذهب را منسوب به **امام صادق** - علیه‌السلام - نموده و از آن به «**مذهب جعفری**» تعبیر کرده‌اند؟

علت انتساب مذهب شیعه به امام صادق

بدین علت بود که در فاصله انقراض **امویان** و قدرت یافتن **عباسیان** و نیز در دوران شکل‌گیری سلسله اخیر، امام صادق امکان و فرصت آن را یافت که به گسترش **علم** و رونق **احکام الهی** دست زند. وی در شرایطی که از سانسور و کنترل امویان و فاصله‌ای که بین **اهل‌بیت** و مردم پدید آورده بودند آزاد می‌شد، کوشید تا آموزش‌هایی که از طریق پدرش و او از جدش و او از رسول خدا - صلی‌الله‌علیه‌وآله - آموخته بود، انتشار دهد، در چنین اوضاع و احوالی بود که امام صادق - علیه‌السلام - به شهرت رسید و امکان اظهارنظر پیدا کرد. و توانست از یک‌سو آزادانه به نقد و بررسی مسائل دینی بپردازد و از سوی دیگر چهره **سنت** را از گرد و غبار و زنگارها و آرای نادرست و شبه‌ناک پاک کند؛ بدین گونه بود که طالبان علم از جای‌جای جهان **اسلام** به **مدینه هجرت** کرده و در حوزه درس او گرد آمدند و در روزگار شکوفایی علم، مذهب اهل‌بیت بدو منسوب شد؛ چراکه هر شیوه‌ای را امام می‌پسندید و هر نظری که او تأیید می‌کرد، لاجرم به او نسبت داده می‌شد و گفته می‌شد «مذهب جعفر صادق علیه‌السلام».

[۱] اسدحیدر، امام صادق - علیه‌السلام - و مذاهب چهارگانه، مترجم حسن یوسفی اشکوری، ناشر: شرکت سهامی انتشار، چاپ اول، ۱۳۶۹، ج ۱، ص ۲۷۹ و ۲۸۰.

شهرت امام صادق

در این دوران مبارک و فرخنده حوزه درسی امام صادق شهرتی عظیم یافت. وی **رهبر** فکری نهضت فرهنگی آن روزگار بود. در واقع نخستین کسی بود که مکتب فلسفی **جهان اسلام** را پدید آورد. نه‌تنها کسانی که بعدها **مذاهب فقهی** را تأسیس کردند در حوزه امام شرکت می‌کردند، بلکه دانش پژوهان **فلسفه** و **فلسوفان** نیز از راه‌های دور به مکتب علمی او روی آوردند.

دانشگاه اهل‌بیت

در دوران یاد شده خانه امام صادق - علیه‌السلام - دانشگاهی بود، که به حضور عالمان بزرگ در حدیث، تفسیر، حکمت و کلام و... زینت یافته بود و در حوزه درسی وی غالباً دو هزار تن و گاه چهار هزار نفر شرکت می‌کردند.

[۱] اسدحیدر، امام صادق - علیه‌السلام - و مذاهب چهارگانه، مترجم حسن یوسفی اشکوری، ناشر: شرکت سهامی انتشار، چاپ اول، ۱۳۶۹، ج ۱، ص ۵۹.

← روایتی از ابوالعوجاء درباره امام صادق

ابن ابوالعوجاء اشاره به **امام صادق** - علیه‌السلام - می‌گوید: «این شخص از جنس **یشیر** نیست، اگر در جهان روحانی‌ای، وجود داشته باشد که هرگاه اراده کند جهانی و یا **روحانی** باشد اوست.

[۱] اسدحیدر، امام صادق - علیه‌السلام - و مذاهب چهارگانه، مترجم حسن یوسفی اشکوری، ناشر: شرکت سهامی انتشار، چاپ اول، ۱۳۶۹، ج ۱، ص ۸۲.

علم‌آموزی از اهل‌بیت

ذکر این مطلب بی‌مورد نیست که مؤسسين مذاهب فقهی، خود از اهل‌بیت علم می‌آموختند و این امر برای آنان فخر و سبب **بیروزی** و موفقیت بود. **ابوحنیفه** از آرای امام علی - علیه‌السلام - استفاده کرده، تا آنجا که یکی از امتیازات مذهبش عمل به سخن مشهور **نبی اکرم** -

صلی‌الله‌علیه‌وآله - است که فرمود: «إنا مدنية العلم و علی بابها.» و هموست که به‌خاطر استفاده علمی از امام صادق - علیه‌السلام - افتخار و مباحثات می‌کند. **مالک بن انس** یکی از شاگردان امام صادق - علیه‌السلام - بود، شافعی از او علم آموخت و احمد بن حنبل از شافعی، شافعی جز از **علی** - علیه‌السلام - از کس دیگری روایت نکرد؛ از این‌رو به تشیع متهم گردید. یحیی بن معین، شافعی را به **رافضی** بودن متهم کرده و می‌گوید: کتابش را در سیره مطالعه کردم و در آن جز یاد علی چیزی نیافتم. خود **شافعی** در ضمن ابیاتی شیعه بودن خود را این‌گونه بیان می‌کند که اگر **دوستی** **المجد** رفض است، ای دو عالم **شهادت** دهید که من رافضی هستم. و نیز از احمد بن حنبل از بهترین صحابی پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - سؤال شد، او گفت: اول ابوبکر، بعد **عمر** و بعد **عثمان**، کسی پرسید: پس علی؟ احمد گفت: شما از **اصحاب** پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - پرسیدید و حال آنکه علی خود مجد است. [۵] ر.ک: اسدحیدر، امام صادق - علیه‌السلام - و مذاهب چهارگانه، مترجم حسن یوسفی اشکوری، ناشر شرکت سهامی انتشار، چاپ اول، ۱۳۶۹، ج اول، ص ۲۹۹ و ۳۰۰. با مطالعه در این زمینه‌ها رگه‌هایی از اندیشه تشیع را در همه مذاهب اهل سنت می‌توان یافت.

احیای دوباره مذهب تشیع

و حال به چه دلیل امام صادق - علیه‌السلام - **مذهب تشیع** را دوباره احیا کرد؟ (مورد قید شده در سؤال) در جمله‌ای کوتاه باید گفت که: در روایتی ابوصباح کنانی گوید: «**امام یاقر** - علیه‌السلام - به حضرت **امام صادق** - علیه‌السلام - که راه می‌رفت، نگاه کرد و گفت: این را می‌بینی؟ این از جمله کسانی است که خدای عزوجل درباره آنها می‌فرماید: ما می‌خواهیم بر آن کسان که در **زمین** ناتوان شمرده شده‌اند، منت نهمیم و پیشوایشان نموده و **وارث** زمینشان سازیم.»

رهبری امام صادق

با مطالعه در مورد آیه مذکور معلوم می‌شود که امام **صادق** - علیه‌السلام - بر طبق وظایف و **موازین امامت** مأمور بوده تا ضعفا را به حد **قدرت** رسانده و اختیار انسانی ایشان را از دست اقویای **بنی‌امیه** به حیطة خودشان انتقال دهد و در رأس آنان به **رهبری اسلامی** که شایسته مقام **وارثان زمین** است، بپردازد. [۶] حسن قاضی، امام صادق - علیه‌السلام - یک شخصیت تاریخی، چاپ دوم، ۱۳۵۸، ص ۲۵۶. و این امر یعنی **رهبری** شایسته اسلامی و هدایت مردمان به سوی **سعادت** در هر عصری بر عهده امام همان **عصر** است که طبق شرایط زمانی و مکانی بدان عمل می‌کند و شرایط امام صادق - علیه‌السلام - برای اجرای این امور مناسب‌تر بوده است.

پانویس

۱. جعفری، سیدمجدمهدی، دایرةالمعارف تشیع، نشر سعید محبی، چاپ اول، پاییز ۱۳۷۳، فصل اول، ص ۲ - ۵.
۲. اسدحیدر، امام صادق - علیه‌السلام - و مذاهب چهارگانه، مترجم حسن یوسفی اشکوری، ناشر: شرکت سهامی انتشار، چاپ اول، ۱۳۶۹، ج ۱، ص ۲۷۹ و ۲۸۰.
۳. اسدحیدر، امام صادق - علیه‌السلام - و مذاهب چهارگانه، مترجم حسن یوسفی اشکوری، ناشر: شرکت سهامی انتشار، چاپ اول، ۱۳۶۹، ج ۱، ص ۵۹.
۴. اسدحیدر، امام صادق - علیه‌السلام - و مذاهب چهارگانه، مترجم حسن یوسفی اشکوری، ناشر: شرکت سهامی انتشار، چاپ اول، ۱۳۶۹، ج ۱، ص ۸۲.
۵. ر.ک: اسدحیدر، امام صادق - علیه‌السلام - و مذاهب چهارگانه، مترجم حسن یوسفی اشکوری، ناشر شرکت سهامی انتشار، چاپ اول، ۱۳۶۹، ج اول، ص ۲۹۹ و ۳۰۰.
۶. حسن قاضی، امام صادق - علیه‌السلام - یک شخصیت تاریخی، چاپ دوم، ۱۳۵۸، ص ۲۵۶.

منبع

[سایت اندیشه قم](#)

رده‌های این صفحه : [تاریخ تشیع](#)